

Ks. Dariusz DZIADOSZ, *Gli oracoli divini in I Sam 8 - 2 Re 25. Redazione e teologia nella storia deuteronomistica dei re* (Pontificium Institutum Biblicum. Facultas Bioblica), Romae 2002, ss. 387.

Recenzowana książka jest owocem zaprezentowanej i obronionej w Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie tezy doktorskiej w 2002 r pod w/w tytułem. Już fakt, że książka została opublikowana w całości, świadczy w niemałym stopniu o jej naukowej wartości. Na opublikowanie bowiem pracy doktorskiej w PIB potrzebna jest zgoda promotora i komisji uczestniczącej w przewodzie doktorskim. Zdarza się niekiedy, że do druku żąda komisja pewnych uzupełnień w stosunku do opracowanej tezy do obrony doktoratu bądź wyraża zgodę na opublikowanie tylko jakiegoś fragmentu rozprawy doktorskiej.

Jak zaznacza autor we wstępie, interesuje go w sposób szczególny wizja monarchii Izraela, przedstawiona w sposób najbardziej kompletny i oryginalny w dziele deuteronomistycznym (dtr), a

dokładniej mówiąc w 1 Sm 8 - 2 Krl 25. Charakterystyczną cechą tego dzieła jest z jednej strony zycziwe podejście dtr do systemu królewskiego w Izraelu i jego reprezentantów, z drugiej można dostrzec wpływ myśli teologicznej z jej krytycznym podejściem do tego systemu i jego przedstawicieli. Taką sytuację kontrastową można znaleźć w obecnie nam znanym tekście 1 Sm 8 - 2 Krl 25, który jest efektem bogatych i różnych tradycji, źródeł (dtr wspomina niektóre z nich, np. 1 Krl 11,41; 14,19,29) i różnych ocen teologicznych. Uszczegółowiając jeszcze bardziej przedmiot swoich badań, autor przebadał wszystkie wypowiedzi Boga zawarte w dtr, dotyczące królów Izraela i Judy i włączone w różne momenty historii monarchii. Z kolei w tak zarysowanej problematyce koncentruje się przede wszystkim na wydobyciu elementów redakcyjnych i teologicznych w dtr historii królów, na co wskazuje zdecydowanie podtytuł dzieła. Żeby osiągnąć zamierzony cel swoich badań, ks. Dziadosz posługuje się niemal wyłącznie metodą historyczno-krytyczną, choć niekiedy spogląda na analizowany tekst także w perspektywie synchronicznej, dostrzegając znaczenie formy ostatecznej i typ powiązania, który go łączy z dzisiejszym kontekstem bezpośrednim i pośrednim. W ten sposób z pewnością dzieło nabiera jeszcze większej wartości, a posługując się metodą diachroniczną i po części także synchroniczną podejmuje zalecenia Papieskiej Komisji Biblijnej zawarte w wydanym w 1994 r dokumencie *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele*.

Autor opracował przedstawiony w tytule temat w trzech częściach. Pierwsza część zawiera trzy rozdziały, a druga i trzecia po jednym rozdziale, numerowanym w ciągłej kolejności dzieła, a nie poszczególnych części. W tym miejscu nasuwa się pytanie, czy rzeczywiście niezbędne było wydzielanie części, skoro brak symetrii między poszczególnymi częściami? Czy nie można było przyjąć podziału tylko na rozdziały? W pierwszej, najobszerniejszej (ss. 15-187) części swojego dzieła autor przebadał wypowiedzi pochodzące z inicjatywy Jahwe. Ten typ bezpośredniej interwencji Boga przekazany jest na dwa różne sposoby: raz w formie orędzia prorockiego, a innym razem pochodzi bezpośrednio od reaktora wcielającego się w rolę pośrednika między Bogiem a królem. Bezpośrednimi adresatami tego rodzaju przekazu biblijnego są niemal wyłącznie królowie Izraela i Judy, rzadko natomiast prorok, a nigdy odbiorca kolektywny, np. lud. Ks. Dziadosz przebadał tu najpierw wypowiedzi Boga dotyczące ustanowienia monarchii w Izraelu, które są następstwem postulatów starszych i narodu izraelskiego (1 Sm 8,7-9.22a; 10,18b-19). Następnie przeanalizował cztery teksty odniesione do historii monarchii w Izraelu, w których mamy do czynienia z bezpośrednim powołaniem przez Boga króla. Dotyczy to Saula (1 Sm 9,1-10,16), Dawida (1 Sm 16,1-3), Jeroboama (1 Krl 11,29-39) i Jehu (2 Krl 9,1-13). W każdym z tych tekstów poddaje szczegółowej analizie tylko bezpośrednio wypowiedzi Boga na ten temat (np. w odniesieniu do Saula tylko 9,15-17). Kończąc pierwszy rozdział tej części swojej pracy, ks. doktor podkreśla znaczenie analizowanych wypowiedzi w tradycjach powiązanych z ustanowieniem monarchii i wyborem królów i dochodzi do wniosku, że nie są one ani jednorodne, ani samodzielne, lecz stanowią część składową większych jednostek tekstualnych, pochodzących z różnych źródeł i opinii. Stąd trudno do nich zastosować metodologicznie jeden tylko klucz interpretacyjny.

Przedmiotem badań drugiego rozdziału są te wypowiedzi Boga, które zostały przekazane przez proroków, a które w opinii autora książki zawierają obietnice Boże na korzyść królów. Chodzi tu o obietnice dotyczące dynastii królewskiej Dawida Salomona i Jehu (2 Sm 7,8-16; 1 Krl 3,14; 6,11-13; 9,3-9; 2 Krl 10,30) oraz o wypowiedzi na temat zbawczej interwencji Boga na korzyść króla czy ludu w sytuacji ich zagrożenia. Pominę wyliczanie tych ostatnich wypowiedzi ze względu na niemałą ich liczbę. W ostatnim, trzecim rozdziale pierwszej części książki poddał ks. Dziadosz analizie te wypowiedzi prorockie, w których zwarte jest potępienie króla czy ludu w Izraelu i w Judzie z powodu ich przewinień przeciwko religii szeroko rozumianej, tzn. politeizmowi, niedozwolonemu kultowi, wykroczeniom przeciwko prawu Bożemu (fragmenty rozdziałów 1 Sm 13.15.28; 2 Sm 24; 1 Krl 11.13.14; 16; 20; 2 Krl 1) czy prawu moralnemu (2 Sm 12,1-12; 1 Krl 21,17-19.20b-24; 2 Krl 9,26).

W drugiej części dzieła, opracowanej tylko w jednym rozdziale (czwartym), rozważa autor książki te wypowiedzi Boga, w których centrum znajduje się także Pan i Jego słowo, ale interwencja Boża dochodzi do skutku na prośbę króla czy z jego inicjatywy, który w trudnych momentach sprawowania władzy (w czasie wojny, katastrof natury) chce poznać wolę Bożą i wzywać Jego pomocy. Ks. Dziadosz odkrywa tu różne formy komunikacji między królem a Jahwe bądź to za pomocą kapłana (Urim, Tummim, efod), bądź to za pomocą proroka (w czasie wojny, w kontekście reformy Jozjasza czy w czasie choroby). Chodzi tu o następujące teksty: 1 Sm 10,22; 2 Sm 2,1; 1 Sm 14,37-42; 23,2.4.11-12; 28,6; 30,6-7; 2 Sm 19,23b-24 i wiele innych. Ostatnia, trzecia część książki, zawierająca tylko jeden rozdział (piąty), ma charakter wyraźnie podsumowujący całość dotychczasowych przemyśleń autora recenzowanej książki.

Mimo czynionych konkluzji na końcu niemal każdego paragrafu, mimo podsumowującego charakteru ostatniego rozdziału i wreszcie mimo zakończenia, w którym raz jeszcze autor przekazuje czytelnikowi w dużym skrócie swoje osiągnięcia naukowe, dotyczące opracowanego zagadnienia, nie powtarza się autor owych podsumowań, co należy potraktować na plus. Nie jest przecież łatwą rzeczą mówić o tym samym, ale ciągle nieco inaczej. Ks. Dziadosz posiadał tę umiejętność. Warto podkreślić niemal konieczność czytania także przypisów, w których autor podejmuje często polemikę z różnymi interpretacjami analizowanego tekstu. W ten sposób mniej wprowadzony w arkana wiedzy biblijnej czytelnik czyta książkę z większym zainteresowaniem, a bardziej wtajemniczony w meandry sztuki biblijnej znajdzie właśnie w przypisach wiele ciekawego materiału. Dla przykładu podam, że przypis szósty w pierwszym rozdziale zajmuje niemal dwie strony drobnego druku (ss.57-59), w którym autor podaje różne opinie na temat pochodzenia 2 Sm 7. Warto też podkreślić bardzo bogatą bibliografię (ss. 301-348) obcojęzyczną, ale także i polską, zajmującą w sumie niemal 50 stron oraz indeks autorów i tekstów biblijnych, co ułatwia szybkie orientowanie się w wybranych zagadnieniach aktualnie nam potrzebnych. Na podkreślenie zasługuje też dobre opanowanie języka włoskiego. Wydaje mi się, że warto by recenzowaną książkę opublikować w całości w języku polskim, tak żeby mogła służyć nie tylko posiadającym znajomość języka włoskiego.

Ks. Jan ZAŁĘSKI